

АЛЬТЕРНАТИВНЕ КРЕДИТУВАННЯ В АГРАРНОМУ СЕКТОРІ ЕКОНОМІКИ УКРАЇНИ: P2P-КРЕДИТУВАННЯ ФЕРМЕРІВ

©2020 ЧЕЧОТКІН В. В., ПРИСТЕМСЬКИЙ О. С.

УДК 336.77.067.22
JEL: G21; Q12; Q14

Чечоткін В. В., Пристемський О. С. Альтернативне кредитування в аграрному секторі економіки України: P2P-кредитування фермерів

У статті розглянуто можливість альтернативного кредитування невеликих фермерських господарств, оскільки кредит є формою руху позичкового капіталу та невід'ємним атрибутом механізму господарювання для всіх економічних суб'єктів. До того ж, використання позикових коштів позитивно впливає на фінансову діяльність сільськогосподарських виробників. Ці кошти передбачають: збільшення фінансового потенціалу виробника; можливість прискорити оборот вкладених коштів; збільшити рентабельність власного капіталу. Багато малих фермерських господарств не можуть отримати потрібну позику в банків через відсутність обороту у фінансовій звітності, відсутність застави, погану кредитну історію. Крім того, низький рівень ліквідності банківської діяльності та політичні процеси в Україні призвели до консервативної політики кредитування сільськогосподарського сектора. Поява нових бізнес-моделей у фінансовому секторі може бути одним із найсучасніших та найефективніших інструментів залучення кредитів. Тому в статті розглянуто можливість запровадження для невеликих фермерських господарств P2P-кредитування – запозичення фінансових ресурсів, які надаються без застави, від приватних інвесторів. Проаналізовано спеціальні кредитні програми, які вітчизняні банки розробляють для аграрних виробників. Розглянуто сучасні та дієві інструменти залучення кредитних ресурсів. Описано процес оформлення заявки по отриманню позики на Інтернет-майданчику. Виокремлено переваги P2P-кредитування для сільськогосподарського виробника. Сформульовано його недоліки як для інвестора, так і для позичальника. Запропоновано кроки для сприяння розвитку Інтернет-кредитування та збільшення фінансових ресурсів у аграрному секторі економіки.

Ключові слова: P2P-кредитування, FinTech, фінансові інновації, краудфандинг, аграрний сектор економіки, фермерські господарства.

DOI:

Бібл.: 14.

Чечоткін Володимир Володимирович – аспірант кафедри обліку та оподаткування, Херсонський державний аграрно-економічний університет (вул. Стрітенська, 23, Херсон, 73006, Україна)

E-mail: he270379cvv@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2075-1886>

Пристемський Олександр Станіславович – доктор економічних наук, доцент, професор кафедри обліку та оподаткування, Херсонський державний аграрно-економічний університет (вул. Стрітенська, 23, Херсон, 73006, Україна)

E-mail: pristemskiyaleksandr@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9743-3563>

УДК 336.77.067.22
JEL: G21; Q12; Q14

Чечоткин В. В., Пристемский А. С. Альтернативное кредитование в аграрном секторе экономики Украины: P2P-кредитование фермеров

В статье рассмотрена возможность альтернативного кредитования небольших фермерских хозяйств, так как кредит является формой движения ссудного капитала и неотъемлемым атрибутом механизма хозяйствования для всех экономических субъектов. К тому же, использование заемных средств положительно влияет на финансовую деятельность сельскохозяйственных производителей. Эти средства включают: увеличение финансового потенциала производителя; дают возможность ускорить оборот вложенных средств; увеличивают рентабельность собственного капитала. Многие небольшие фермерские хозяйства не могут получить нужный кредит у банков из-за отсутствия оборота в финансовой отчетности, отсутствия залога, плохой кредитной истории. Кроме того, низкий уровень ликвидности банковской деятельности и политические процессы в Украине привели к консервативной политике кредитования сельскохозяйственного сектора. Появление новых бизнес-моделей в финансовом секторе может быть одним из самых современных и эффективных инструментов привлечения кредитов. Поэтому в статье рассмотрена возможность внедрения для небольших фермерских хозяйств P2P-кредитования – заимствования финансовых ресурсов, предоставляемых без залога, от частных инвесторов. Проанализированы специальные кредитные программы, которые отечественные банки разрабатывают для аграрных производителей. Рассмотрены современные и действенные инструменты привлечения кредитных ресурсов. Описан процесс оформления заявки по получению займа на Интернет-площадке. Выделены преимущества P2P-кредитования для сельскохозяйственного производителя. Сформулированы его недостатки как для инвестора, так и для заемщика. Предложены шаги по содействию развитию Интернет-кредитования и увеличению финансовых ресурсов в аграрном секторе экономики.

Ключевые слова: P2P-кредитование, FinTech, финансовые инновации, краудфандинг, аграрный сектор экономики, фермерские хозяйства.

Библ.: 14.

Чечоткин Владимир Владимирович – аспирант кафедры учета и налогообложения, Херсонский государственный аграрно-экономический университет (ул. Стрітенська, 23, Херсон, 73006, Україна)

E-mail: he270379cvv@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2075-1886>

Пристемский Александр Станіславович – доктор экономических наук, доцент, профессор кафедры учета и налогообложения, Херсонский государственный аграрно-экономический университет (ул. Стрітенська, 23, Херсон, 73006, Україна)

E-mail: pristemskiyaleksandr@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9743-3563>

Chechotkin V. V., Prystemskiy O. S. Alternative Crediting in the Agrarian Sector of Ukrainian Economy: P2P-Crediting to Farmers

The article considers the possibility of alternative crediting to small farming enterprises, as credit is a form of movement of loan capital and an integral attribute of the economic management mechanism for all economic entities. In addition, the use of borrowed funds has a positive impact on the financial activities of agricultural producers. These funds include: increasing the producer's financial potential; providing an opportunity to accelerate the turnover of investments; increasing the return on equity. Many small farming enterprises can not get the necessary crediting from banks because of lack of turnover in financial statements, lack of collateral, bad credit history. Beyond that, the low level of liquidity of banking activities along with the political processes in Ukraine have led to a conservative policy of crediting to the agricultural sector. The emergence of new business models in the financial sector can be one of the most modern and effective instruments for attracting credits. Therefore, the article considers the possibility of introducing P2P crediting for small farming enterprises – borrowing financial resources provided without collateral, from private investors. Special credit programs, which domestic banks develop for agricultural producers, have been analyzed. Modern and efficient instruments for attracting credit resources are considered. The process of applying for a loan through the Internet site is described. The benefits of P2P crediting for the agricultural producer are allocated. Its shortcomings for both the investor and the borrower have been formulated. Steps to promote Internet crediting and increase financial resources in the agrarian sector of the economy are proposed.

Keywords: P2P crediting, FinTech, financial innovation, crowdfunding, agrarian economy sector, farming enterprises.

Bibl.: 14.

Chechotkin Volodymyr V. – Postgraduate Student of the Department of Accounting and Taxation, Kherson State Agrarian and Economic University (23 Strytenska Str., Kherson, 73006, Ukraine)

E-mail: he270379cvv@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-2075-1886>

Prystemskiy Oleksandr S. – D. Sc. (Economics), Associate Professor, Professor of the Department of Accounting and Taxation, Kherson State Agrarian and Economic University (23 Strytenska Str., Kherson, 73006, Ukraine)

E-mail: pristemskiyaleksandr@gmail.com

ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-9743-3563>

Ефективна діяльність сільськогосподарських виробників залежить від забезпечення потрібними фінансовими ресурсами. У сучасних умовах більшість невеликих аграрних виробників мають недостатньо власних коштів, тому змушені залучати фінансові ресурси з інших джерел, насамперед у вигляді кредитів. Але велика кількість сільгоспвиробників не має кредитної історії, у них відсутні обороти у фінансових звітах, що обмежує обсяги кредитування аграрного бізнесу банками, які часто відмовляють їм у видачі кредитних ресурсів [1, с. 5]. До того ж, низький рівень банківської ліквідності та політичні процеси в нашій державі обумовили консервативну політику кредитування аграрної сфери останніми роками. Крім того, підвищилися вимоги до позичальників та їх застав. При цьому в багатьох банках немає кваліфікованого персоналу, який міг би зробити оцінки стану та перспектив розвитку бізнесу саме в аграрного позичальника [2, с. 97].

Активізація руху кредитних ресурсів у аграрному секторі економіки може бути забезпечена завдяки поєднанню фінансових інтересів усіх суб'єктів кредитного процесу та впровадженню сучасних Fintech-послуг у сфері кредитування на Інтернет-платформах (P2P-кредитування, краудфандинг).

Мета статті – з'ясувати можливість впровадження альтернативних інструментів кредитування, доступних для кожного невеликого сільськогосподарського виробника.

Питання розвитку та впровадження інноваційних інструментів кредитування для стимулювання розвитку економіки, зокрема P2P і P2B-кредитування, краудфандингу, досліджуються у працях таких закордонних і українських учених, як: С. Лепро, С. Мон-

нінгоф, А. Віндт, Дж. Д. Рот, Р. Вардроп, Б. Чанг, Р. Роу, М. Грей, А. О. Деркач, Л. В. Жердецька, О. В. Крухмаль, Ю. М. Петрушенко та інших. Проте аналіз робіт, опублікованих за результатами наукових досліджень у цьому напрямку, доводить, що у вітчизняній науковій літературі бракує системного дослідження окремих питань, присвячених цій тематиці, зокрема розвитку альтернативних джерел кредитування для невеликих сільськогосподарських виробників.

Кредит, як форма руху позичкового капіталу, об'єднує в собі два процеси: акумуляцію тимчасово вільних грошових коштів та вкладення, або розміщення, цих коштів. За умов розвинутого ринкового господарства кредит є обов'язковим атрибутом механізму господарювання для всіх економічних суб'єктів [3].

Використання позикових коштів позитивно впливає на фінансову діяльність сільськогосподарських виробників. Ці кошти: забезпечують зростання фінансового потенціалу виробника; прискорюють оборотність вкладених коштів (чим швидше буде погашено кредит, тим менше доведеться платити відсотків банку); збільшують рентабельність власного капіталу.

Позикові кошти допомагають сільськогосподарському виробнику у: процесі відтворення завдяки фінансуванню поточних витрат; виконанні поточних зобов'язань; розширенні обсягів виробництва та переробки продукції; впровадженні інноваційних технологій; підвищенні прибутковості; соціальному розвитку. Також кредит сприяє заощадливому використанню матеріальних ресурсів і грошових надходжень, зміцненню господарських зв'язків між усіма підрозділами агропромислового комплексу [2, с. 97–98].

Сьогодні в Україні аграрні виробники працюють в умовах ризику та невизначеності, у тому числі через вплив природних чинників на економічні процеси. Сезонність виробництва в аграрному секторі економіки має суттєві наслідки для життєдіяльності виробника. До того ж, несприятливі природно-кліматичні умови можуть негативно вплинути на обсяги готової продукції, яку очікував отримати фермер, і знизити рівень інвестиційної привабливості порівняно з іншими галузями економіки. А в загальній вартості майна понад 76% припадає на необоротні активи, переважну частину яких становлять основні засоби, що є неліквідними через високий рівень (70–80%) зносу та моральну застарілість [4, с. 142–149].

До того ж, зараз більшість сільськогосподарських виробників як заставу за кредитом, окрім майбутнього врожаю, нічого надати не можуть, оскільки земля, яку вони використовують як основний засіб виробництва, є орендованою.

Для аграрних виробників вітчизняні банки розробляють спеціальні кредитні програми, зокрема:

- ✦ кредити або кредитні лінії, що передбачають фінансування на будь-якому етапі виробничого циклу (для купівлі добрив, засобів захисту рослин, паливно-мастильних матеріалів, придбання племінного поголів'я худоби тощо);
- ✦ кредити на поповнення власних обігових коштів;
- ✦ лізинг сільськогосподарської техніки;
- ✦ кредити під заставу зерна;
- ✦ авальювання комерційних векселів для аграрних підприємств та інші [4, с. 142–149].

Але ці програми недоступні для багатьох дрібних фермерів.

У розширенні джерел фінансового забезпечення важливе місце посідає розвиток небанківського сегмента фінансового ринку, який буде сприяти додатковому залученню фінансових ресурсів та розвитку аграрного сектора економіки.

Одним із сучасних і дієвих інструментів залучення кредитних ресурсів може стати поява у фінансовому секторі нових бізнес-моделей, які радикально змінять ринок фінансових послуг у всьому світу. Fintech-послуги – це нова модель бізнесу, що охоплює людей і бізнес-процеси завдяки широкому використанню інформаційних технологій, Інтернету та всіх їх властивостей. Завдяки новітнім технологіям Fintech-послуги легко масштабуються для всього глобального світу і можуть забезпечити ефективне обслуговування всіх клієнтів у форматі 24/7/365.

Сучасний світ починає розуміти, що нові технології можуть забезпечити більш комфортну та швидко взаємодію клієнта з продавцем. Такі інновації здатні поліпшити якість продуктів і послуг, автоматизувати виробництво та спростити внутрішні та зовнішні комунікації [5, с. 140–145].

Український ринок Fintech-послуг наразі знаходиться на початковій стадії розвитку, йде процес його активного формування: більше 100 компаній уже працює на ринку, а 63% підприємств фінансуються власним коштом. Сфери застосування Fintech-послуг в Україні розподілилися таким чином: оплата та грошові перекази (31,6%), фінансова інфраструктура та технології (19,3%), кредитування (14%), маркетплейси (7%), страхування (5,3%), онлайн-банкінг (5,3%), персональні фінанси (5,3%), мобільні гаманці (5,3%), блокчейн (3,4%), криптовалюта (1,75%), регуляторні технології (1,75%) [6].

По всьому світові набуває популярності Інтернет-платформи з кредитування. Спеціальна література та джерела в Інтернеті використовують такі поняття, як P2P-кредитування, краудфандинг, рівноправне кредитування, однорангове кредитування, народне кредитування [7, с. 181–189]. Це є новим способом залучення інвестицій або позичання грошей завдяки розвитку Інтернет-технологій.

P2P-кредитування є процесом запозичення фінансових ресурсів, що надаються без застави від приватних інвесторів. Вони позичають власні кошти фізичним особам чи суб'єктам господарювання без участі банку. Цей вид кредитування називається P2P, що є скороченням англійської фрази «peer to peer» або «person to person» і перекладається як кредит, що надається від людини до людини [8].

На спеціальних Інтернет-майданчиках інвестор і позичальник знаходять один одного для онлайн-кредитування. Майданчик виступає посередником і надає можливість людям, які мають вільні гроші, інвестувати їх з вигодою для себе або комусь допомогти. Завдяки привабливим умовам кредитування на сервісах P2P позичальники можуть самостійно вказувати потрібну суму та термін кредиту. Інвестори в онлайн-режимі розглядають заявки та обирають ті, що краще відповідають їх уподобанням і можливостям. Щоб позичити гроші, потрібно лише пройти реєстрацію на сайті з паспортом та ІПН. При цьому Інтернет-майданчик бере з позичальників комісію за свої послуги.

Майданчик P2P-кредитування самостійно перевіряє кредитну історію кожного позичальника та надає оцінку рівня ризику дефолту. Залежно від отриманих даних кожна заявка рейтингується, від цього залежить процентна ставка позики та дохідність для інвестора. Якщо позичальник має непогашені борги або «погану» кредитну історію, то платформа вказує на підвищений рівень дефолту та встановлює найвищу процентну ставку. Клієнти без кредитної історії не зможуть отримати велику суму кредиту.

Коли позичальник своєчасно не сплачує щомісячні внески, то представники компанії P2P-кредитування проводять перемовини з метою погашення простроченої заборгованості. Якщо пере-

мовини безуспішні, то заборгованість передають колекторському агентству. Компанія зберігає за собою право подати на позичальника позов до суду з метою стягнення активів позичальника (банківські рахунки, нерухомість, автотранспорт) [7]. До того ж, на прострочений кредит буде нарахований штраф, який після виплати боргу буде додано до доходу інвестора.

У світі перший сервіс P2P-кредитування – «Zo-ра» (*Zone of Possible Agreement*) – з'явився у 2005 р. у Великобританії. Роком пізніше на ринок у США вийшли компанії «Prosper» і «Lending Club» [9]. Згодом почали з'являтися аналогічні онлайн-сервіси в інших країнах. Перші платформи мали багато недоліків, були занадто ризиковими для інвесторів та відрізнялися значним процентом дефолтів.

Основним поштовхом у розвитку P2P-кредитування у світі було збільшення відмов у отриманні позик з боку банків на фоні світової фінансової кризи. Іншим фактором розвитку нової індустрії стала іпотечна криза в США 2007–2008 років. У результаті регулятор почав приймати нові закони, правила та рекомендації для банків, за порушення яких накладалися великі штрафи. Як наслідок, для населення та бізнесу був закритий доступ до кредитів. Це дало змогу P2P-компаніям залучити велику кількість нових клієнтів, тому що діяльність Інтернет-платформ не потребувала державного регулювання та банківської ліцензії. На ринку з'явилися сотні нових P2P-стартапів та інвесторів, що дали додатковий поштовх для нової індустрії. Ці та багато інших компаній спеціалізувалися на роздрібному кредитуванні, але зараз набирає популярності P2B-кредитування («*people to business*»), яке орієнтовано на малий і середній бізнес [10].

Першим прикладом P2P-кредитування в Україні був сервіс «Credery», створений у 2010 р., від компанії IVEXE Innovation Ventures, який був спільним проектом фінансування з платформою Credery.com. За рік було видано кредитів на загальну суму понад 5 тис. дол. Далі сервіс «Credery» було інтегровано в систему MoneXu. У 2016 р. сервіс був закритий через неплатоспроможність Фідобанку, який виступав емітентом електронних грошей MoneXu [11, с. 118–123].

У 2013 р. було запущено сервіс P2P-кредитування «Сім зірок», за підтримки інвестора «Імперіус Груп». На меті було надання кредитів на суму від 810 грн до 16 000 грн від різних інвесторів (кредиторів) та під різні відсоткові ставки або взагалі без них. Сума позики для одного проекту була 800 грн, а кожний внесок на погашення позики становив 25 днів. Скорочення суми позики та періоду погашення повинно було зменшити ризики. Сервіс надав 249 позик на загальну суму 2648,64 тис. грн. Діяльність була призупинена в період погіршення фінансового становища в Україні. У 2015 р. з'явився сервіс P2P-кредитування «uCredit», в якому можна було шукати позичальників, бачити їх

скоринг, організацію видачі позики та виплат. У разі настання прострочення ініціювалося судове провадження з отриманням виконавчого листа [11, с. 118–123].

У березні 2016 р. ПриватБанк запустив платформи P2P-кредитування «Сервіс вигідних вкладень». Партнером майданчика була компанія MasterCard. Сервіс поєднав в собі технологію P2P-кредитування та роздрібного кредитування. ПриватБанк сам був і організатором, і оператором сервісу P2P-кредитування. Інвестор мав можливість самостійно обирати об'єкт для фінансування, спираючись на власні вподобання, а не на ризикованість вкладення. Участь інвестора у програмі передбачалась як ризикова форма депозиту, завдяки цьому відсоткова ставка сягала 23% річних. Дохід виплачувався щомісяця. Мінімальна сума інвестиції становила 1000 гривень. При цьому максимальна сума кредиту не мала перевищувати 300 000 грн, а відсоткова ставка по кредиту становила 28,8% річних. Цей сервіс був направлений на розвиток малого бізнесу (кафе, кав'ярні, магазин одягу), потрібно було лише подати заявку на отримання грошей. Для захисту інвесторів ПриватБанк обіцяв рефінансувати платежі позичальника, якщо той буде порушувати графік виплат. Програма набула популярності та зібрала кредитний портфель 5 млрд грн. Але в лютому 2017 р., після націоналізації ПриватБанку та за рекомендацією НБУ, підтримка сервісу завершилася, а зібрані гроші від інвесторів та заборгованість були перенесені на баланс банку у вигляді традиційних депозитів та кредитів [12].

Обсяг P2P-кредитування у світі обчислюється десятками мільярдів доларів та з кожним роком зростає. При цьому механізми відбору клієнтів, які можуть отримати P2P-кредит, постійно вдосконалюються. Створюються додаткові фонди гарантування, використовується страхування інвестицій. Інвестори отримують більше інформації про претендентів, ніж це було раніше.

В Україні сервіс P2P-кредитування має гарні перспективи. Незважаючи на всі недоліки, він дає надію на поживалення кредитування малого бізнесу, зокрема в аграрному секторі економіки, шляхом залучення вільних коштів у громадян. Коли всі банки відмовляють у фінансуванні, P2P-кредит може бути єдиним виходом для дрібних аграрних виробників, оскільки ймовірність отримати фінансування вища порівняно з банківськими фінансовими установами. Система P2P-кредитування об'єднала старі принципи та нові цифрові технології в обхід складної банківської системи.

На жаль, їх характеризує невеликий обсяг позик і короткий термін їх погашення, що є недостатніми умовами для успішного розвитку сільськогосподарських виробників. У січні 2020 р. регулятори фінансового ринку, спільно з Міністерством фінансів Украї-

ни та Фондом гарантування вкладів фізичних осіб, затвердили Стратегію розвитку фінансового сектора України до 2025 року [13]. Зокрема вона передбачає регулювання сучасних напрямів небанківських фінансових послуг, таких як Інтернет-платформи з кредитування та краудфандингу, відповідними нормативно-правовими актами. Завдяки цьому з'явиться можливість підвищити конкурентоспроможність на фінансовому ринку та забезпечити розширення спектра наданих фінансових послуг. Також заплановано збільшити в Україні рівень проникнення небанківського кредитування до 3% до ВВП, який за підсумком 2019 р. становив < 1,9% до ВВП [14].

ВИСНОВКИ

Ураховуючи результати дослідження, можна виділити такі переваги P2P-кредитування:

- ✦ швидке отримання позики;
- ✦ малі витрати Інтернет-майданчика з P2P-кредитування завдяки автоматизації операцій по оформленню позик;
- ✦ низький рівень відмов (погана кредитна історія та непогашені борги не є причиною для відмови);
- ✦ простота оформлення та мінімум документів завдяки самостійному формуванню заявки на позику, що приводить до економії часу та грошей.

Недоліки для інвестора можуть полягати в тому, що цей спосіб кредитування є ризиковим, оскільки кредит нічим не забезпечений і надається без застави майна чи поруки. До того ж, вкладення не гарантуються Фондом гарантування вкладів фізичних осіб. Тому рішення про фінансування обраного кредиту кожний інвестор приймає самостійно, зважаючи на можливості: отримати прибуток чи ризик втратити гроші. Інтернет-майданчик P2P-кредитування не гарантує, що позичальник зможе вчасно повернути отримані гроші. Згідно з чинним законодавством, немає державних гарантій повернення вкладених грошей. Навіть клієнти з високим рейтингом, які закрили не один кредит і мають добру кредитну історію, будь-коли можуть збанкрутувати. До недоліків для позичальника також можна віднести те, що особи, які мають низький кредитний рейтинг, не можуть отримати кредит під невисокі відсотки (за ризик доведеться платити) та важко буде знайти інвестора, який би захотів ризикнути своїми грошима, тому зібрати потрібну суму може не вдасться.

Для сприяння розвитку Інтернет-кредитування та збільшення фінансових ресурсів у аграрному секторі економіки, яких потребують невеликі аграрні виробники, регуляторам фінансового ринку (Національному банку України, Національній комісії з цінних паперів та фондового ринку, Національній комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг) потрібно:

- ✦ спрямувати зусилля на посилення захисту прав кредиторів та інвесторів;
- ✦ заснувати наглядову раду за небанківськими фінансовими установами;
- ✦ впровадити певні вимоги у сфері регулювання та нагляду за небанківськими фінансовими установами, передбачені Угодою про асоціацію між Україною та ЄС;
- ✦ розробити та впровадити ключові показники ефективності функціонування ринку небанківських фінансових послуг України для його ключових учасників. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Фінансова політика в аграрному секторі економіки: стан та перспективи : монографія / Абрамова І. В., Віленчук О. М., Дема Д. І. та ін. Житомир: ЖНАЕУ, 2015. 364 с.
2. Вдовенко Л. О. Необхідність аграрних підприємств у кредитному забезпеченні. *Вісник Чернівецького торговельно-економічного інституту. Серія «Економічні науки»*. 2011. Вип. 2. Ч. 1. С. 97–101.
3. Лагутін В. Д. Кредитування: теорія і практика : навч. посіб. 3-тє вид., перероб. і допов. Київ : Знання, 2002. 215 с.
4. Дадашев Б. А., Черемісіна С. Г. Кредитування агроформувань: проблеми та напрями стабілізації. *Вісник Полтавської державної аграрної академії*. 2012. № 2. С. 142–149. URL: https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream/download/123456789/58292/1/Dadashev_raised_funds
5. Розвиток фінансового ринку України в умовах європейської інтеграції: проблеми та перспективи : колективна монографія / за ред. В. Г. Баранова, О. М. Гончаренко. Харків : Діса плюс, 2019. 370 с.
6. Каталог фінтех-компаній України 2019. URL: <https://map.fintechua.org/>
7. Концепти інноваційного розвитку підприємництва : колективна монографія / Храпкіна В. В., Солоха Д. В., Белякова О. В. та ін. Київ, 2018. 263 с.
8. P2P кредитування. Що це таке і чи працює воно в Україні? URL: <https://finance.ua/ua/credits/r2r-kreditovanie>
9. Манжула К. P2P-кредитование: как дать или взять в долг в интернете? URL: <https://rb.ru/news/P2P-kreditovanie>
10. Алехин А. P2P кредитование: чем обернулась попытка перевернуть банковскую индустрию? URL: <https://www.forbes.ru/tehnologii/343919-P2P-kreditovanie-chem-obernulas-popytka-perevernut-bankovskuyu-industriyu>
11. Заруцька О. П., Синюк А. О. Міжнародний досвід та вітчизняна практика розвитку платформ P2P-кредитування: проблеми та перспективи. *Вісник Дніпропетровського університету. Серія «Економіка»*. 2017. Вип. 11. Ч. 1. С. 118–123.
12. «ПриватБанк» запустить аналог краудфандингової платформи. URL: <https://hmarochos.kiev.ua/2016/03/14/privatbank-zapustit-analog-kraudfandigovoyi-platfomi/>

13. Регулятори фінансового ринку затвердили Страте­гію розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: <https://bank.gov.ua/news/all/regulyatori-finansovogo-rinku-zatverdili-strategiyu-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku>
14. Стратегія розвитку фінансового сектору України до 2025 року. URL: https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf

REFERENCES

- Abramova, I. V. et al. *Finansova polityka v ahromomu sektori ekonomiky: stan ta perspektyvy* [Financial Policy in the Agricultural Sector of the Economy: Status and Prospects]. Zhytomyr: ZhNAEU, 2015.
- Alekhin, A. "P2P kreditovaniye: chem obernulas popytka perevernut bankovskuyu industriyu?" [P2P Lending: What Turned out to Attempt to Turn the Banking Industry?]. <https://www.forbes.ru/tehnologii/343919-P2P-kreditovanie-chem-obernulas-popytka-perevernut-bankovskuyu-industriyu>
- Dadashev, B. A., and Cheremisina, S. H. "Kredytuvannia ahroformuvan: problemy ta napriamy stabilizatsii" [Loans for Agricultural Enterprises: Problems and Ways of Stabilizing]. *Visnyk Poltavskoi derzhavnoi ah-rarnoi akademii*. 2012. https://essuir.sumdu.edu.ua/bitstream-download/123456789/58292/1/Dadashev_raised_funds
- "Kataloh fintekh-kompanii Ukrainy 2019" [Catalog of Fin-tech Companies of Ukraine 2019]. <https://map.fintechua.org/>
- Khrapkina, V. V. et al. *Kontsepty innovatsiinoho rozvytku pid-priemnytstva* [Concepts of Innovative Development of Entrepreneurship]. Kyiv, 2018.
- Lahutin, V. D. *Kredytuvannia: teoriia i praktyka* [Lending: Theory and Practice]. Kyiv: Znannia, 2002.
- Manzhula, K. "R2R-kreditovanie: kak dat ili vziat v dolg v internete?" [P2P Lending: How to Give or Borrow on the Internet?]. <https://rb.ru/news/P2P-kreditovanie>
- "«PrivatBank» zapustyt analog kraudfandynhovoï plat-formy" [PrivatBank will Launch an Analogue of the Crowdfunding Platform]. <https://hmarochos.kiev.ua/2016/03/14/privatbank-zapustit-analog-kraud-fandynhovoyi-platforni/>
- "P2P kredytuvannia. Shcho tse take i chy pratsiuie vono v Ukraini?" [P2P Lending. What Is It and Does It Work in Ukraine?]. <https://finance.ua/ua/credits/r2r-kredytovanie>
- "Rehulatory finansovoho rynku zatverdily Stratehiiu roz-vytku finansovoho sektoru Ukrainy do 2025 roku" [Financial Market Regulators Have Approved the Strategy for the Development of the Financial Sector of Ukraine until 2025]. <https://bank.gov.ua/news/all/regulyatori-finansovogo-rinku-zatverdili-strategiyu-rozvitku-finansovogo-sektoru-ukrayini-do-2025-roku>
- Rozvytok finansovoho rynku Ukrainy v umovakh yevropeis-koi intehtatsii: problemy ta perspektyvy* [Development of the Financial Market of Ukraine in the Conditions of European Integration: Problems and Prospects]. Kharkiv: Disa plius, 2019.
- "Stratehiia rozvytku finansovoho sektoru Ukrainy do 2025 roku" [Strategy for the Development of the Financial Sector of Ukraine until 2025]. https://bank.gov.ua/admin_uploads/article/Strategy_FS_2025.pdf
- Vdovenko, L. O. "Neobkhdnist ahrarykh pidpriemstv u kredytnomu zabezpechenni" [The Need for Agricultural Enterprises in Credit Security]. *Visnyk Chernivets-koho torhovelno-ekonomichnoho instytutu. Seriiia «Eko-nomichni nauky»*, vol. 1, no. 2 (2011): 97-101.
- Zarutska, O. P., and Syniuk, A. O. "Mizhnarodnyi dosvid ta vitchyzniana praktyka rozvytku platform R2R-kredytu-vannia: problemy ta perspektyvy" [International Expe-rience and Domestic Practice of Development of P2P-lending Platforms: Problems and Prospects]. *Visnyk Dnipropetrovskoho universytetu. Seriiia «Ekonomika»*, vol. 1, no. 11 (2017): 118-123.